

GRAFIKAI SZEMLE

SAKFOYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

VI. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1896 DECEMBER

12. szám

A háromszínű nyomásról.

A grafikai művészetek terén újabb időben tapasztalható haladásnak jó nagy része a tipografiai illusztráció-nyomás szakmáját érinti. Mióta a fényképészet a könyvnyomtató-sajtó segédeszközévé vált, a könyvnyomás nemcsak sok munkát harácsol el a többi sokszorosító műiparágaktól, hanem oly téren is érvényesülni kezd, a honnan ez ideig ki volt rekesztve. A tipografikus hármasszínnyomatban rendkívül magas igényű feladat jutott a nyomtató-sajtónak, melyet eddig még nem sikerült kifogástalanul meggyőznie. Mindazonáltal elismerésre méltók az így elért eredmények is; az érdeklődés, mely annak továbbfejlődését kíséri, indokoltá teszi, hogy a háromszínű nyomás módszerének keletkezését és mibenlétét rövidesen megismertessük olvasóinkkal.

A háromszínű nyomás alapeszméje, t. i. a különböző színárnyalatoknak három színes fényszűrő segítségével való fotografálása, eredetileg J. Clerk Maxwell angol tanártól származik, ki azt 1861. május 17-én a londoni Royal Institutionban a három alapszín teóriája fölött tartott előadása közben fejtegette. Négy esztendővel később Ransonnet báró Bécsben és Collen Henrik londoni festőművész azzal az eszmével léptek a nyilvánosság elé, hogy színes szűrők alkalmazásával három fényképészeti negatívot próbáltak készíteni színes tárgyakról, mely negatívok magukban foglalják külön-külön a fotografált kép vörös, sárga és kék részeit. Az eszme abban az időben kudarcot vallott, mert nem találtak olyan fotografikus lemezeket, melyek a vörös és sárga sugarak iránt érzékenységgel bírtak volna.

1873-ban Vogel berlini tanár oly eljárást talált fel, melynek értelmében sikerült neki a fényképészeti lemezeket különböző színű sugarak irányában érzékíteni. A gyakorlat azonban szintén nem sikerült, mivel nem ismerték ama nyomásra alkalmas színeket, melyek képesek lettek volna az illető képet teljes hűségében visszaadni. Csak tizenkét évvel később, 1885-ben, sikerült Vogelnek oly negatívokat előállítani, melyek nyomán a különböző színű nyomáshoz szükséges fényérzékeny lemezek elkészültek. Több évi kísérletezés után végre Ulrich berlini litografusnak sikerült e találmányt a gyakorlatban érvényesíteni; Ulrich azonban a szürke szín számára egy negyedik

lemez vett alkalmazásba és eljárásával az 1891. évi londoni kiállításon kitüntetést nyert.

Ugyanebben az időben Vogel fia, dr. Vogel E. azon iparkodott, hogy a negyedik lemez fölöslegessé tegye. Végre 1892-ben a »Gesellschaft für Naturfarben-Lichtdruck Vogel-Ulrich« állított elő hármasszínű fénynyomat-próbákat, melyek a legnagyobb bámulatot idézték elő.

A Vogel-Ulrich-féle eljárást még abban az esztendőben a newyorki Kurtz váltotta magához. Amerika éghajlati viszonyai azonban nem kedveztek a fénynyomatú eljárásnak; a három lemeznek hajszálnyi pontossággal kellett egybevágnia, a mit a levegő nedvességtartalmának ingadozása lehetetlenné tett és így a lemezek hasznavehetlenné váltak. E körülmény arra indította Kurtzot, hogy a három lemez autotipiai úton rézlemezre ültesse át, illetve azokra étesse be. Ezzel az autotipiaéknak rézben való előállítására le lön téve az alap, mely eljárást ma már minden jobb minőségű munkánál igénybe veszik. A hármasszínű nyomás termékei általános föltűnést okoztak és a könyvnyomtató-sajtón való előállításához vezettek.

Angliában a hármasszínnyomást a Notting Hillben levő Heliochrom Company kultiválja; Franciaországban még tartózkodnak ez eljárás gyakorlásától. Németországban a Büxenstein & Co. berlini cég alkalmazza szép sikerrel; ugyanígy Ausztriában Husník & Häusler, Prágában. (Itt megjegyezzük, hogy ez új eljárást a helybeli Pallas-nyomdában is nagy sikerrel művelik a lexikon színes műmellékletei előállításánál, még pedig szintén Husník és Häusler által készített lemezek segítségével.)

Az új eljárás még nem érte el a tökéletesség nivóját, ma még csak inkább tudományos kísérlet az, semmint gyakorlatilag hasznavehető találmány. Legkevésbé sikerült eddig a tájképek reprodukciója; ellenben oly tárgyak visszaadása, melyek, mint képek is, mesterséges színezéssel bírnak, már elég jó eredménnyel jár. Kifogástalanul sikerül a szőnyegek, tapéták, ruhaszövetek és természettudományi tárgyak másolata; bizonyítja ezt a bécsi államnyomda által előállított keleti szőnyegek gyűjteménye is.

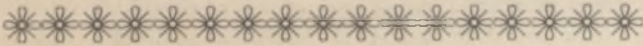
A lemezek előállítása és kezelése tekintetében megjegyzendő, hogy a fényképészeti fölvételnél a lemez elé színes fényszűrőt helyezünk el, melyen át a képnek csak ama részei reagálnak a lemezre, melyeket a szűrő színe nem szív föl. Így a viola-

kék szűrő csupán a kép sárga részeit engedi a fölvételi lemezre hatolni, a zöldsínű a vörös és a narancsvörös szűrő a kék részleteket. Az ilykép nyert fölvételeket közönséges módon papirosra viszik át, azután pedig elválasztva az autotipiai ponthálózatra. Az így kikészített negatívot ezek után az etetésre szánt lemezre kopirozzák. Ha azután a violakék szűrő útján nyert fölvétel-lemeze sárga festékekkel, a zöld viszont vörös festékekkel, a narancsvörös pedig kék színben kerül nyomtatás alá, úgy a lemezek egymásravágásával az eredetihez közeljáró, számtalan színárnyalatokban pompázó képet nyerünk.

A nyomás teljesen egyenletes regisztert kíván; a legcsekélyebb eltérés az eredetivel össze sem hasonlítható torzképet mutat. Az egyengetés (zurichtolás) az autotipiakhoz hasonló módon történik. A hengereket a legnagyobb tisztaságban kell tartani, festéket pedig a legerősebb minőségűt kell alkalmazni. A sárga nyomás legjobban megítélhető egy darab sötétkék üvegen keresztül, mert ezen feketének látszik. A színek nyomás-sorrendje a következő: sárga, vörös, kék. Elővigyázatból a sárga nyomásról félreteszünk több próbaívet a következő két nyomás számára. Mielőtt az új szín nyomásához fogunk, az előbbinek tökéletesen száraznak kell lennie. A használatba vett papiros érdes külsejű legyen, hátoldala pedig sima, egyenletes.

Végül pedig igen ügyes nyomót követel a hármas színnyomat, olyat, a ki ambícióval dolgozik és nem csügged el mindjárt a kezdet nehézségein; a nyomónak ismernie kell a festékek tulajdonságait, szeretni kell a tiszta munkát és nagy előnyére válik az is, ha a nyomólemezek készitési eljárásában otthonos.

Gr. B.

Milleniumi könyvemlék.

Akár e cím alatt is kiadhatták volna a fővárosi könyvkiadók ama vaskos kötetet, mely előttünk fekszik s *A magyar könyvkiadók milleniumi könyvjegyzéke* címet viseli, számot adva abban hazai könyvirodalmunknak az utolsó harmincz esztendő alatt történt óriási föllendüléséről. A 78 oldalra terjedő betűrendes tartalomjegyzék után 22 kiadóczég mutatja be a nagyközönségnek tevékenysége eredményét; s ezek közt csak kettő vidéki (Stampfel Károly Pozsonyban és Várnai Lipót Szegeden), a többi mind fővárosi kiadó. Nagy arányainál fogva szembeszökő mértérföldjelzője e könyv tartalma hazai kulturális haladásunknak. Noha a könyv első sorban reklámcélokkal szolgál, mindazonáltal a könyvbuvár sok-sok érdekes és érdemes adatot fog abban találni történeti és közművelődési tekintetben is. Egyik kiváló esztétikusunk (*Sz. T.*) a *Fővárosi Lapokban* e könyv ismertetése alkalmából a következő érdekes reminisczenziát közli a multból:

Meglepetve, esodálkozva nézem a több mint ezer oldalra terjedő izmos kötetet s önkénytelenül eszembe jutnak azok az idők, midőn a *Pesti Napló* irodalmi rovatát vezetó

Greguss Ágostnak takarékoskodnia kellett az új könyvek megjelenésének tudtul adásával, hogy a hétnek minden napján legalább egy új munkát regisztrálhasson. A derék magyar tudós az ötvenes években szép hegedűszóban így akarta tudtára adni a szellemi életet a nyűgben tartó idegen uralomnak, hogy élünk, s az elnyomatás dacára is munkálkodunk. Igaz ugyan, hogy abban a rovatban a magyar írók tevékenységét igen sokszor csak egy-egy röpirat, tankönyv vagy naptár dokumentálta; de végre is a rovat, az új könyvek rovata, soha sem hiányozhatott. Az írók, az irodalom becsülete így hozta ezt magával, s a jó Greguss boldogtalan lett volna, ha az irodalom mozgolódásáról napról-napra be nem számolhat.

Ránk, nyomdászokra már ama szempontból is különös érdeklél bir e hatalmas terjedelmű könyv megjelenése, mert annak egyes részei — két-három kivétellel — mind fővárosi elite-nyomdáink produktumai, s így mintegy kihívja a szakembert összehasonlítások tevésére.

Közelebbi tájékoztatás okából ideiktatjuk a kiadóczégek jegyzékét az azok által elfoglalt oldalak számával, valamint az illető részeket kiállított nyomdákat.

Könyvkiadó czég	Oldalak száma	Előállító nyomdaczég
Athenaeum r.-t.	96	Saját intézete
Dobrowsky és Franke... ..	38	Neuwald I.
Eggenberger	56	Athenaeum
Franklin r.-t.	128	Saját intézete
Grill Károly	32	Brózsza O.
Hornyánszky V.	6	Saját intézete
Kogutowicz és társa... ..	22	Nincs megnevezve
Kókai Lajos	20	Athenaeum
Lampel Róbert	144	Wodianer és fiai
Lauffer Vilmos	32	Nagy Sándor
Légrády testvérek... ..	40	Saját intézete
Ifj. Nagel Ottó	12	Neuwald I.
Pallas r.-t.... ..	34	Saját intézete
Ráth Mór	114	Nincs megnevezve
Révai testvérek	40	Corvina
Rózsa K. és neje... ..	44	Saját intézete
Singer és Wolfner	84	Bp. Hirlap ny.
Stampfel K.	48	Eder, Pozsonyban
Szent István-társulat	20	Athenaeum
Dr. Kiss István	8	Athenaeum
Várnai L. Szegeden	4	Saját intézete.

Mint hogy a 78 oldalos tartalomjegyzék a Franklinnyomda terméke, úgy két-kétszáz oldala a könyvnek két legnevesebb nyomdánk sajtói alól került ki, tudniillik a *Franklin-* és az *Athenaeum*-intézetekből. Mondanunk sem kell, hogy mindkét nyomda vezetősége, a munka fontosságának teljes tudatában, nagy gondot fordított a technikai kiállításra. Szedés és nyomás egyaránt kifogástalan. Különösen meg kell emlékeznünk a Franklin-társulati rész szövegbetűiről, francia jellegű petit-betű, mely keskeny, de mindazonáltal tetszetős képű vágásával igen alkalmas ilyféle munkákhoz, mint tartalom-mutatókra, árjegyzékekre stb.

Terjedelem tekintetében ezután a *Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) czég* jegyzéke jön, előállítva a czégtulajdonosok nyomdája által. Erről is csak dicséretet mondhatunk, kivált az illusztrációk nyomására

nézve. Egyáltalában a könyv többi részei is mindannyian szép illusztráció-nyomás által tűnnek ki.

Nem nyilatkozhatunk ily osztatlan tetszéssel *Ráth Mór* könyvjegyzékéről, mely impresszumot nem mutat ugyan föl, de aligha tévedünk, ha azt a tescheni Prohaszka-féle nyomda produktumának tekintjük, tudva azt, hogy a Ráth-czég előszeretettel dolgoztat abban a nyomdában. A nyomás itt is pompás, minden kívánalomnak megfelelő, ellenben a szedés minősége annál hiányosabb. Ama nemes, egyszerű stilszerűség, mely a könyv majd valamennyi részén végigömlik, itt rendszertelen betűkáoszszá degradálódik; némely szöveg-oldalon három fajta kurziv mellett, mint kiemelő betűt közönséges verzálisokat, kapitelt és egipcziert alkalmaztak, és ennek tetejébe még három-négy sornyi csoportokban ritkított szedést. Képzeltető, hogy az ilyformán kiállított szöveg mily visszataszító, nyugtalan képet nyújt az olvasónak. Az illusztrációs oldalak felirásai végig mediával jellegű betűkből szedvék, míg az aláírások angol fajú betűkkel díszelnek. A betűk különböző válfajainak eme baráti ölekezése lépten-nyomon észlelhető. A fent vázolt tarka-barka szöveg-szedés azonban még egyéb vastag hibákban is szenved;

50 kr. ved; így például egy helyen a mellékesen
40 kr. bemutatott szedést találtuk; megjegyzendő
80 kr. itt, hogy a »kr.«-ral végződtek a sorok,
2 frt. körülbelül 12 cicerónyi ürességet hagyva
50 kr. maguk után.
60 kr. Szóval, a szedő gyatra munkát végzett,
40 kr. s Ráth úr jól tenné, ha a könyvet meg-
40 kr. küldi a teschenieknek, hadd tanuljanak a
50 kr. könyv többi részeiből, mint kell árjegy-
50 kr. zékeket szedni.

Az oldalszámok sokasága sorrendjében most a *Singer és Wolfner* cég katalogusa következik. A csak tízéves multtal bíró kiadóczég nagy tevékenységéről tiszta képet nyerünk a Budapesti Hirlap nyomdájában előállított jegyzékből, melynek technikai kiállítása nyomás tekintetében szintén kifogástalannak mondható. A szedésre nézve azonban vannak többrendbeli megjegyezni valóink. Szembeötlük itt először, hogy a nagytermetű könyvnek csupán e része van az úgynevezett »szabad irányban« tartva, míg a többi részek többé-kevésbé mind a stilszerűség követeléseinek iparkodnak megfelelni. Mi nem vagyunk megrögzött ellenesei a »szabad iránynak«, ellenkezőleg szívesen látjuk alkalmazva e könnyed, fesztelen szedésmodort a maga helyén, apróbb alkalmi munkákon, persze csak ama határig, a míg a jó izlés szabályai ellen nem vétének vele. A jelen esetben azonban nem kellett volna az összhangot megzavarni és szintén a stilszerűséget lett volna jó szem előtt tartani. A mellett, úgy látszik, az illető szedőnek nincsen tiszta fogalma a szépészet törvényeiről, mert máskülönben nem nyomatta volna le egy és ugyanazt a furcsa alkotását három helyen, a 2., a 64. és a 74. oldalon; ábrázol pedig ezen, a kivitelben még a valószínűség látszatát is kizáró munka egy szabadon lefelé futó szalagforma alkotmányt, melyre három, fölül egy nagyobb, lejjebb két kisebb, négyszög alakú hirdetés van aggatva. Egy másik helyen a címisor helytelenül, a nyelvszabályok rovására,

csupán a »szabad irány« nagyobb dicsőségére ekképen van megtörve: »Galamb a« — »kalitkában«. Találtunk azonkívül a tömör szedésben számos elkerülhető, helytelen szövegszakítást; futólagos átlapozás után a következőket jegyeztük föl: munkáról, Sándor, helyesen, kö-rülmény, há-roméves, ed-dig stb. stb. E tekintetben sem ártott volna egy kissé nagyobb figyelem.

A *Légrády testvérek* könyvjegyzéke szintén kivételt képez a könyv többi részei közt, a mennyiben az illusztrációk világosbarna festékekkel nyomtatvák. Hogy mennyire csorbitotta ez eljárás munkájuk szépségét, erről meggyőződhetnek Légrádyék, ha a könyv többi, feketén nyomott illusztrációit veszik szemügyre. A szedés szabatosága is hiányokat mutat föl. Szavaink támogatására ideiktatunk egy rosszul szedett tételt, szembeállítva azt a szabatosan szedettel.

Légrády-féle szedés.

Néhány másodperc . . . Az ág recsegve törött el, s a fakir az árokba hullott. Más embernek ez az esés életébe került volna, neki semmi baja se történt.

Helyesen beosztott szedés.

Néhány másodperc . . . Az ág recsegve törött el, s a fakir az árokba hullott. Más embernek ez az esés életébe került volna, neki semmi baja se történt.

Díszművekről lévén szó, ily esetekben az utóbbi módon szedett szöveget kell kívánunk, nem pedig oly megszakításokat, mint: gyermekjárték, pus-kadurranás, pe-dig, harag-ját stb. stb.

A *Pallas* részvénytársaság katalogusa vörös színű kerettel van előállítva, ugyanilyen festékekkel vannak nyomva a rovatcímsorok is. A guszusok különbözőzők, a mienk eltér a Pallasétól és csatlakozik a könyv többi nyomtatójának guszusához, kik mind fekete című körzetet használtak, az egy *Stampfel Károly* cégnek könyvjegyzékén kívül, melyet zöld színű körzettel nyomtatott az Eder I. pozsonyi nyomdája. Máskülönben a Pallas-könyvjegyzék nyomdai kiállítása kifogástalan, szintúgy a *Hornyánszky Viktor* cégé is, mint azt e két üzlet részéről már megszoktuk.

A többi, itt külön fel nem sorolt, más nyomdákban előállított katalogusok többé-kevésbé az eddig körülírt hibákban leledzenek, miért is, minthogy ismétlésekbe nem akarunk bocsátkozni, bevégzettnek tekinthetjük kritikai szemlénket.

A könyv maga, mint olvasóink e rövid ismertetésből kivehetik, kiállításának sajátosságánál fogva, igen hasznavehető segédeszköz nyomdánk és könyvtáraink számára; ajánlhatjuk annak megszerzését annál inkább, mert potományon, 1 frt 60 krajczárért vesztegetik. Ezért a csekélységért oly rendkívüli könyv birtokába jutunk, mely már impozáns külsejével is ritkaságzámba megy, a mennyiben *Gottermayer Nándor* jóhírű fővárosi könyvkötő remek mívű könyvtáblájával újból bebizonyította ország-világ előtt a művészet magas fokán álló munkaképességét.

Könyvbarát.

A magyar nyomdászat korszakai.

II.

Ballagi és Firtinger nyomdásztörténeti művel. — Ballagi korszakainak hibás beosztása s helytelen szempontjai.

(Folytatás.)

Ballagi itt felállítani és jellemezni megpróbált korszakainak már elősorolt hiányai mellett is első pillanatra feltűnik azoknak helytelen, aránytalan időbeosztása. Így Ballaginál az 1473-tól 1702-ig terjedő első időkor jó kétszáz évet, az általa úgynevezett »privilegiumok kora« százötven évet, a harmadik kor 1848—67-ig már csak 19 évet, s a negyedik 1867-től 1877-ig pedig már csak 10 évet foglal magában.

Hogyan? — kérdezhetjük méltán első tekintetre, tehát technikai haladásunkat, egész nyomdászatunknak technikai fejlődési állapotait az idők ily meglehetősen aránytalan mértékével kell mérnünk? Ama hosszú korszakok, melyeket Ballagi szerint egyszerre áttekintünk s egy-egy szempont alá fognunk kell, nem mutatnak *élesebben külön választható s technikailag és történetileg jobban megjelölhető korszakot s időhalárokat?*

Kissé tovább lapozgatva ezután még Ballagi művében, talán mintegy a multak tanúságait levonva s elénkbe állítva, látjuk azt, hogy ő nem elégszik meg a mult viszonyainak feltárása s méltatásával, hanem egy hatalmas lépéssel tovább megy és jós szemekkel a hazai nyomdászat jövőjébe is kész bepillantani.

Nyomon követve őt teljes kíváncsisággal e téren is, meglepetéssel látjuk, hogy ő nyomdászatunknak a hazai téren leendő jövő fejlődésében nem igen bizik, mert nyomdászatunk működésének nagyobb kifejlésében a *Keletre utalja a magyar nyomdászatot.*

Hosszasan kifejti, hogy mily míveletlen tér hever itt előttünk Török-, Oroszország és talán Kis-Ázsia országaiban, hol a régebbi időből mindenütt a magyar nyomdászat nyomaira találunk; mert úgy Konstantinápolyban magyar ember volt az első nyomda felállítója, mint Örményországba is Tótfalusi küldött először nyomtatható betűket. Itt látja tehát Ballagi a jövőre nézve is a magyar nyomdászat terjeszkedési terét, ebben az irányban buzdítja a magyar nyomdász-ipar akcióját!

E kissé sajtáságos eszme, melyet Ballagi bizonyos előszeretettel helyez előtérbe, már egymagában véve is eléggé jellemzi Ballagi tárgyalási módját, midőn a helyett, hogy a magyar nyomdászat műszaki hiányainak pótlására és műszaki feladatainak erőteljesebb és szélesebb kifejtésére, szóval a nagyobb műszaki haladásra ösztönöznék hazai nyomdászatunkat, a helyett, hogy neki ebben a hazában otthont s pedig műszakilag és anyagilag virágzó tekintélyes otthont jelölne ki, — mindenek felett és legelső sorban — a mint látjuk, azt mondja nyomdászainknak: *»MenjeteK Keletre!«*

Köszönjük szépen, de mi nem kérünk belőle. Mi nem akarjuk művészetünkkel első sorban a Keletet boldogítani és ott boldogulni; mi előttünk saját hazánk és a hazai nyomdászat sorsa és jóléte és magasabb kiképzése lebegnek első sorban, és egyelőre

egy csöppet sem törődünk, ezen czélok elérése előtt, a Keletnek nyomdászati állapotával.

Nem zárkozunk azonban el a világerért sem amaz eszme elől, hogy a magyar műipar a maga hatását — ha lehet — e hon határain kívül is éreztesse, mint éreztette ezt a multban is igen szépen, nyomdászatunk történetének tanúsága szerint Tótfalusi idejében és egyéb korszakban is, azonban ezen egyes esetek daczára, az egész magyar hazai nyomdászat történetét végig lapozva, a magunk részéről a legkevésbé sem érezzük magunkat indítatva a magyar nyomdászat történetéből annak a végtanulásgnak és végkonzekvenciának levonására, a mit Ballagi könyve végére helyez, minden nagyobb alap és benső indok nélkül, hogy: *»Nyomdászok, menjeteK Keletre!«*

A magyar nyomdászat történetének igazi belső tanulságai inkább azt a jelszót látszanak nekünk még mindig tanácsolni, hogy *csak: Nyugatra magyar nyomdász*, mert még mindig nem tudsz annyit, hogy a saját hazád javát és felvirágzását oly művészi képességgel, oly műszaki fejlettséggel és oly megfelelő theoretikus tudománnyal tudjad szolgálni, mint a milyennel ezt a művelt nyugaton a külföld már év- és évtizedek, sőt századok óta dicsőségesen teteti.

De hagyjuk egyelőre a jövő reményeit s a Kelet képzeletdús — ránk nyomdászokra nézve azonban legkevésbé sem reménydús — tájkait, s fogjuk fel az elejtett fonalat történetünk mult korszakainak czélba vett meghatározását illetőleg.

A magyar nyomdászat első és legérdekesebb korát Ballagi, mint említettük, a tudós s lelkesült nyomdászok korának nevezi. Mi azonban e cím és megjegyzés mellett és pedig első sorban még az iránt is érdeklődünk, mily kvalitású műveket hoztak létre e tudós és lelkesült nyomdászok? Ez utóbbinak megítélését azonban Ballagi nem látszik fődolognak venni. Már pedig tudós és lelkesült nyomdász is állíthat elő technikailag véve igen gyöngye munkát és viszont igen gyöngye tudós ugyan, de azért lelkesült és szép érzékkel bíró nyomdász a legkiválóbb nyomdászati termékeket produkálhatja.

Igy pl. azonnal megemlíthetjük, hogy *Abádi Benedek*, az egyik első magyar nyomda vezetője, mint a történet tanítja, igen jó és kitűnő pap és tudós volt ugyan, de nyomdászati termékei (pl. Silvester Grammatikája; egyetlen példánya a magyar nemzeti múzeumban) bizony nem állanak a legfelső technikai magaslaton; viszont ki-kij tudja, hogy *Hofgreff György*, az ide-oda vándorló *Manlius János*, *Manckovits*, nem voltak ugyan nyomdászatunk ezen korában az elsőrangú tudósok közt, de azért jobb nyomdász-műveket állítottak elő, mint egyik-másik korabeli különben tudós híró és nevű nyomdász. Sőt, hogy egy fokkal még tovább menjünk s Ballagi állításának helytelenségét még fényesebben kimutathassuk, maga Tótfalusi, a magyar nyomdászat e nagy alakja sem volt korában elsőrangú tudós, hanem inkább elsőrangú nyomdász. Tudjuk nagyon jól, hogy a kolozsvári nyomda alapítója tényleg kitűnő tudós, lelkész és lelkesült nyomdász volt; t. i.

Heltai Gáspár, de viszont azt is tudjuk, hogy az ő nyomdájában az ő közvetlen utódai, t. i. özvegy, fia s a nyomda művezetői: *Makai Nyirő János*, *Válaszuti András*, *Szilvási*, *Abrugyi György* stb. alatt, kik mind szintén nem voltak tudósok, mégis a szakszerűség és csinos előállítás dolgában a nyomda nem hanyatlott, sőt ellenkezőleg emelkedett. S így ez a tény is nyilván mutatja, hogy szép ugyan a tudós és lelkesült nyomdász elnevezés és bizonyos tekintetben, elismerjük szívesen mi is, igaz és helyes, de ha a magyar nyomdászat szakszerű emelkedését, virágzását és megfelelő korszakait tekintjük, akkor azt kell mondanunk, hogy ama tudós és lelkesült nyomdászokat sokkal inkább a nyomdászat meghonosításának dicsősége illeti, de a magyar nyomdászat szakszerű kifejlődése és technikai emelkedése már utódaik idejére esik, kik pedig már éppen nem tartoztak ama bizonyos kaszt-tudósok közé.

Hogy mily értelmet megtévesztő és hibás a Tótfalusiig terjedő hosszú kétszáz évi időszakot, mely nyomdászatunknak, mint későbbben bővebben fogjuk látni, többrendbeli fejlődési fokát foglalja magában, azt Ballagival egyszerűen és általában a tudós és lelkesült nyomdászok korának nevezni, még csak azzal a ténynyel akarjuk megvilágítani és helytelenségét a magyar nyomdászat tekintetében még

közelebről kimutatni, hogy mint nyomdásztörténetünk ismerői előtt s így Ballagi előtt is tökéletesen ismeretes lesz, az 1577-ben Nagy-Szombaton felállított nyomda volt pl. az, mely nyomdászatunkban több csint, izlést, sőt bizonyos előkelőséget és finomságot, szóval több műizlést hozott, és tudja mindenki azt is, hogy ezen nyomdának művezetői, pl. *Mollerus Miklós*, *Mayr Fülöp*, *Willmann*, *Schneckenhaus*, *Byller*, *Gurub*, *Thomas*, *Riettmüller* stb. egyikük sem voltak tudós és híres emberek, hanem (a Ballagi nagy művében különben még csak felemlíteni is elmulasztott) egyszerű nyomdászok, és mégis e nem tudós, bár lelkesült nyomdászokkal, Ballagitól, igaz, eltérőleg, a magyar nyomdászat egyik legszebb fellendülési szakát kezdhetjük és jelölhetjük meg.

A legkevésbé sem megfelelő korjellemzés tehát Ballagi művében, a mikor ő a magyar nyomdászat történetében 1473-tól egész 1702-ig, Tótfalusiig lefolyt korszakot csak úgy tudja elénk állítani, a mint az általában be sem bizonyítható, hogy tehát az egyszerűen a »tudós nyomdászok« kora volt.

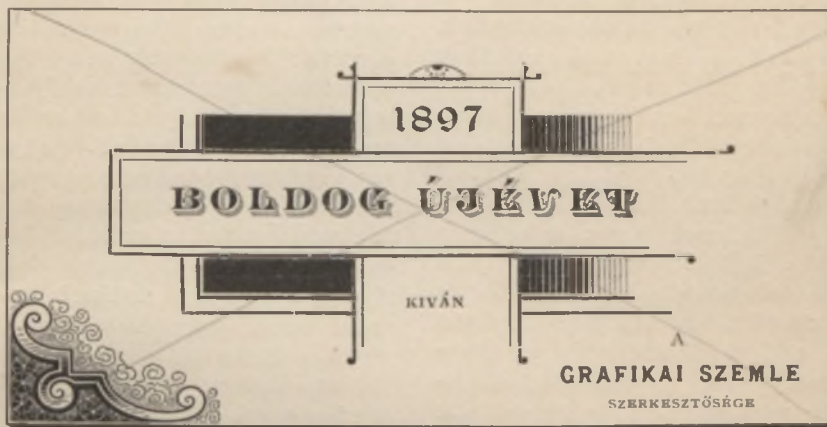
Épp így mellőzi a szakszerűség s a közelebbi történeti indokok helyes szempontját és követelményeit Ballagi még a többi korszakok jellemzésében is, melyre már néhány szóval fennebb is utaltunk.

Ezen állításunkat, azt hiszem, nem lesz nehéz, mint az előbbi korszaknál tettük, lehető világosan beigazolni Ballagi ama második korszakánál is, melyet 1702-től 1848-ig vesz fel s melyet »a privilégiumok és cenzura« korának szeret nevezni. Ezen korszakra nézve ellenmondó ítéleteinek egy részét már fennebb is bemutattuk.

Mindenesetre igaz az és minden ember tudja, hogy az ilyen tiltó akadályok, mint a *szabadalomkérés*, *könyv- és lapcenzura*, a nyomdászatra soha nem volt kedvező hatással, mert hiszen ha a szerző nem meri vagy nem képes elmeszüleményeit a nyomda alá bocsátani, akkor természetesen nincs munkája a nyomdának, a melyen az művészetét bemutathassa, de ha aztán végre is megvan a nyomdász és író számára a szabadalom, hogy t. i. ez sajtó alá ad, amaz pedig nyomtathat, megint csak előáll a kérdés, a nyomda igazi történetirójának kérdése: hogyan csinálta aztán a nyomdász a maga dolgát, szépen-e, korrekt, művészileg, vagy nem? — mert erre az

oldalára nézve a dolognak végtére is a már elintézett cenzura- vagy privilégium-kérdés többé azután nem bír különösen műszaki befolyással!

Tény az, hogy a privilégium alatt, mint maga Ballagi is tanítja, több nyomda állott fenn hazánkban, mint mikor nem volt szabadalom, ebből folyó-

lag tehát több könyvet is nyomtak hazánkban, mint azelőtt. S ha ez így van, — ha a nyomdászat produktuma *kellő s elég volt* — az érdeklő most már a nyomdász szakembert a következőkben, sőt a nem szakembert is, kire a nyomdászati termék külső megjelenése szintén érdekel bir: *milyen volt az ezen korbéli nyomdászati termék, mit mutat fel ezen korszak technikai tekintetben?!*

Az a kérdés, mit Ballagi első sorban főnek és elsőnek tesz, hogy volt-e szabadalom-levél vagy privilégium, hogy szabadalom vagy privilégiummal volt-e ez vagy amaz a nyomdászati termék előállítva, a pozsonyi, debreczeni vagy lőcsei nyomda valamelyik csinosabb terméke, vagy nem, ez technikai tekintetben már tisztán másodrendű kérdés.

E korszakbeli nevesebb nyomdászaikat, a Ballagi által úgynevezett nyomdai kiskirályokat, a *Royer*, *Paczkó*, *Landerer*, stb. és később a *Trattner* és *Trattner-Károlyi*-féle, meg az *egyetemi* stb. nyomdákat bizonyára nem ebből a szempontból fogjuk mi megítélni nyomdászatiilag első sorban, hogy mi dolguk volt nekik általában a szabadalom-váltás vagy cenzurával, — hiszen szabadalom, privilégium és cenzura a külföldön is mindig volt a multban elég — hanem azt fogjuk kérdezni és megítélni első sorban,

mint erre maga Ballagi is imitt-amott nagyjából és hézagosan rá szokott utalni, hogy milyenek voltak külső kiállításilag ezen kor nyomdászati produktumai, mutat-e fel e tekintetben haladást az előző századokhoz képest, avagy kiállja-e a versenyt a külföld legalább az idő szerinti termékeivel, szóval, hogy hol állott hazánk nyomdászata ezen időkorban? Privilegiummal vagy a nélkül, — ez második kérdés.

A korszakok pontosabb megítélésében a közelebbi szempontokat ekkép mellőző Ballagi művében teljesen elhanyagolva látjuk a nyomdászatunkra ezen időben 1820—1840 körül első fontossággal bíró momentumok feltüntetését, t. i. a *hirlapi sajtó megindulása és megerősödését, a vas- és gőzsajtó alkalmazását, a melyek hatása a nyomdászat szakszerű művelésére és fejlődésére csakugyan nagy hatással volt, s nyomdai iparunkat jóformán teljesen átalakította. Ezen bővebb jellemzését és korszakalkotó hatását azonban Ballagi teljesen figyelmen kívül hagyván, a szabadalmak, privilegium stb. kérdéseit hajszoja erősen, avagy egyéb másodrendű társadalmi kérdések és viszonyok fejtegetéseivel tölti be azokat a lapokat, melyekről mi a nyomdászat szakszerű haladását szeretnők mentől nagyobb részletességgel leolvasni.*

Az itt bővebben fejtegetett és feltüntetett szempontok alapján beláthatjuk tehát, hogy kitörlendő a magyar nyomdászat történetéből legalább 1702-től 1848-ig általában a Ballagi által behozott azon mellékes felirat, hogy »privilegiumok kora«, mivel ez a magyar nyomdászat ez időbeli történetét, mely a privilegiumokon felül számtalan más, fontosabb és az illető korszakra döntőbb momentumokat tüntet fel, tehát mint nem első és főalapvonás, magában véve nem jellemezheti. Külső általánosságban elfogadjuk e különben való tény, de a nyomdászat belső fejlődésére nézve semmiesetre sem.

Ballagi hátralévő, fennebb már bemutatott s az 1848-tól maig terjedő korszakaira, melyekkel az újabb időket szintén helyesen meg nem fejthető ellenmondások közt jellemzi, már fennebb néhány vonással utaltunk, de ezek hibás beosztására az előbbieket bemutatása után, szűk terünkhöz képest, ezúttal itt nem kívánunk most bővebben kiterjeszkedni.

Ballagi művének érdemeiből, mint úttörő műből, melyet mint vezérfonalat Firtinger műve mellett, mi is mindennap használunk, mi egyébíránt éppen nem szándékozunk semmit levonni, sem pedig egyéb helyes részleteire ezúttal itt bővebben kiterjeszkedni.

A mit mi kerestünk Ballagiban és nem találtunk, a nyomdásztörténet korainak élesebb, pontosabb beosztását, azt az elmondottakban részletesebben véltük jellemezendőnek.

Lubik Zoltán.

Fenti igen szépen megírt értekezés folytatását, mint-hogy az még több számra fog terjedni, kénytelenek vagyunk a jövő évi folyamra átvinni, a mi azonban, azt hisszük, éppenséggel nem fogja az értekezés egységét csorbitani, minthogy semmi okunk sincs hinni, hogy ideai olvasóink megszűnjének azok lenni a jövő esztendőben.

Szerk.

Perpetuum mobile.

(A Szakkör 1896. évi november hó 8-diki havi ülésén tartott fölolvasás.)

Az élet megköveteli az emberektől az előre való törekvést, az előrehaladást, a régi hagyományok levetkőzését és az újkor eszméinek követelését és diadalra emelését.

Megköveteli?

Nem! Csupán az emberi természetben, az ember kutató elméjében fészkelődik az új utáni vágy és az, hogy mindig — saját személyének feltüntetésére is — valami újat teremtsen. Újat, ha mindjárt saját embertársainak megrontására is, s ha mindjárt ezt vonja is új találmánya maga után, hogy ezzel embertársainak az éltet adó kenyeret veszi is ki szájából. Nem sokat törődik vele. Az ő hírve ez által meg lesz alapítva s az emberiség ismét csodálhatja az emberi ész találmányosságát s az elme teremtőerejét.

A végtelen mindenségbe az ember, igaz, azért teremtett, hogy saját ura legyen s tettei által célhoz vezesse az utána jövő nemzedéket, cselekedetei által magának hírt, elismert nevet és a mi éppen minden emberi cselekedetnek a rugója — vagyont szerezzen magának, hogy ilyen módon könnyű szerrel megszerezhesse az éltet adó gyönyöröket, nyilvánuljon az: táplálkozásban, ruhában vagy bármiben.

Hiszen nem lehet mondani, hogy az emberi cselekedet, a mi a technikai művelet előbbrevitelét, könnyebb és gyorsabb és talán szebb elvégzését a kézi munkának illeti — gáncsolat érdemel; mert ezt állítani, egyenlő volna azzal, hogy az ember célpontul állítsa oda magát a biztos kinevettetésnek.

Józan észszel állítani tehát olyat nem lehet, mert mindaz a sok-sok szerszám, gép, tárgy stb., mely ma könnyebbé teszi az ember által elvégzendő munkát, csak azt bizonyítja, hogy hálás dolgot mivelt minden egyes kutató elme, ki arra adta fejét, hogy a régi avult szerszámokat, gépeket tökélesítse és ki olyan új gépeket és szerszámokat konstruált, melyek nélkül bizonyos munkát elvégezni nem lehetett volna.

Az új kor tizenkilenc századot élt már, s e tizenkilenc század alatt századról-századra jobban satnyulnak az emberek. A biblia megemlékezik Góliáthokról, Sámsonokról, dr. Kohut volt pécsi rabbi a zsidók története című művében meg pláne oly erős emberekről szól, kik lovaglás közben téptek ki jobbjukkal embertörzsnyi vastagságú fákat; ma már az epigonok korszakát éljük. Czingár, vézna legények teremnek a Sámsonok helyett, kik ilyen csodatettekre nem képesek s minél tovább megyünk az idők sivatagjában, annál kevésbé fogják tudni az utódok a középkori héroszok helyét betölteni.

Ha e fölött valakit csodálat fogna el, ez a valaki bizony az igen naiv lélek lenne. Milyen más életük is volt ősapáinknak a mienkhez képest: csatáztak, a szabad természet ölen nevelkedtek, egyedüli céljuk, a szó szoros értelmében, egyéni szabadságuk volt.

És mit csinál a ma embere?

Csatázik ugyan az is, de ez sokkal keserveesebb csata, mint volt az ősöké, mert ez csatázik az ember

elméjének szülöttjével, mely tőle elveszi a kenyeret, ruhát, mely testét satnyájává teszi, lelkét megöli és erejét megbénítja.

Ha a találmánnyal hasznót teszünk az emberiségnek, ha azzal kenyeret szerzünk azoknak, esetleg új iparágat hozunk létre, akkor igenis kalapot kell emelnünk az olyan találó agy előtt; de ha azzal a találmánnyal még azt a szűk kenyeret is szűkebbre akarjuk szabni, mely tényleg a munka emberének jut, akkor azon találó agynak minden munkája, melyet az emberiség érdekében vél megalkotni, elítélendő valami. Csak azért törte fejét, csak azért tett éjjelt is nappallá, hogy egy senkinek sem használó, a technikai műveltet ugyan megkönnyebbitő, de százezernyi tömegnek kenyerét elvevő szörnyenél ajándékozza meg az új kaput váró bábész sokaságot: bizony ezért kár volt, hogy idejét, erejét, pénzét fecsérelte.

Küzdjön mindenki úgy, törekedjék mindenki olyat alkotni, mely népe háláját s nem átkát biztosítja, akkor az méltó lesz az emberi nevezetre is; ámde ha valaki csak azért fárad, hogy fáradságának gyümölcse nyomán átok teremjen, azt vesse meg népe s végzete.

Nem csapongok el a találmányok tág mezejére. Szűk az a kör, melyben mi mozgunk, de e szűk körön belül maradok.

Szakmánknál is számtalan találmány honosult már meg, melyek többé-kevésbé beváltak, s melyekkel már úgy a hogy, megbarátkoztunk, bár nagyon sok az emberi kézi munkát tette feleslegessé.

Idők óta azonban igen szeretik hangoztatni, s mint valami mumus, mely mindig megjelen a láthatáron, feltalálják hírharangjaink nagy hangon, hogy no most, no most, de most biztosan fel van találva a szedőgép.

A szedőgép! Hát csakugyan van-e nekünk erre szükségünk, hogy olyan örömmámor fogja el lapjainkat e hírnek regisztrálásánál? Ne kérjük; de azt már bátran kérdezhetjük, hogy hiszen jól van, ha már okvetlen fel kell találni a szedőgépet, de hová fogják akkor tenni azt a sok gyorskezü embert, mely még a szedőgépekig mégis hivatva van elvégezni azon többi szenzációs hírek ólomba szedését — és ki fog akkor sztrájkolni?

Mert ha szedő nem lesz — sztrájk sem lesz! Ez tiszta valóság.

De ne humorizáljunk.

Tény az, hogy sokan minden hírt készpénznek vesznek és készek mindjárt az első szellő suhanására nyárfalevélként rettegni a jövő kétségbeejtő volta miatt.

Sőt még szaklapjaink is kellő respektussal regisztrálnak ilyen s ehhez hasonló hírt, szinte mondani akarván: résen legyetek, fiúk, itt a végítélet napja!

Évek óta figyelemmel kísérelhetjük már, hogy majdnem minden új szedőgépnek, melyről szó volt, szülőhazája az új világ: Amerika, sőt ott már annyira mentek az első pillanat lázában, hogy stante pede belefektettek egyesek már száz font sterlinget, s beszerettek maguknak ilyen csodamasinát, hadd szedje a sorokat egy kis kenőolaj fizetésért; hogy aztán a beszerzés után látták, hogy fiaskót vallottak velc, s

hogy pénzüket kidobták, az nem változtat az első pillanat lázán semmit.

Amerika, mint a feltalálók hazája, megteheti azt, hogy találmányát a helyi piacoz értékesítse, más azonban a világ a vén Európa városaiban. Ezek nem igen hisznek már az új világ Barnumádiájában, ha mindjárt van is valami alapja a hírharangnak és a reklám dobjának. Ennek és semmi másnak sem vehetjük aztán azt, hogy a mi éghajlatunk alatt — érte ez alatt természetesen Európát — nem igen terjedt el az olyannyiszor tökéletesnek hirdetett szedőgép.

Ha jól meggondoljuk ennek a gépnek a rendeltetését, bizony-bizony egy szakember előtt ez oly csodának tűnik fel, mintha azt állitanók, hogy a nap helyett a hold, s viszont a hold helyett a nap kelt fel.

Gondoljuk csak meg jól, hogy miként lehet azt praktike használni; hisz ez teljes lehetetlen, lehetetlen már azért is, mert nemcsak tiszta sorokat szed az ember, de kevert szedést is. Igaz, hogy állítják, miként a szedőgép csakis speciell ujságszedésnél használható, igen, csakhogy még mindazon leírásokat, melyeket én olvastam, azt bizonyítják, hogy az egész találmány nem egyéb, egy nagyszerű raffineriával konstruált gépezetnél, de melynek praktikus haszna nincs és a mi felfogásunk szerint soha nem is lehet, mert az, a mit egyoldalúlag lehet csak felhasználni, nem tökéletes dolog, s az, a mely mellett éppen annyi időt kell eltölteni az embernek, mely idő alatt éppen azt a munkát végezte volna el két kézi erő, ilyes valamit félelmetes mumussá felfújni kár, mert a kevésbbé értelmesebbeket ugyan félre lehet vezetni s megfélemlíteni is, de az értelmesebbek nevetnek az erőlködött fontosságutalajdonításnak.

Összehasonlítás okáért említem meg, hogy három találmányt szeretnének készen látni már a mindenképen új dolgot leső s nagyszerűt várók: a kormányozható léghajót, az örökmozgonyt és a szedőgépet.

Öles reklámok hirdették már sokszor, hogy fel van találva a kormányozható léghajó, s mikor aztán az emberek már látták magukat a levegőben röpködni és egy ugyanazon nap alatt Kamcsatkában reggelizni, a napimádóknál ebédelni s a tűzimádónál vacsorálni, akkor sült ki, hogy a hírhedt matematikusnak megvan ugyan a kormányozható léghajója, — de csak papiroson kiszámítva; el kell hinni a dolgot, mert a ki nem hiszi, számítsa utána, s meglátja, hogy amannak van igaza. Az örökmozgony is úgy van. Még eddig, mindenkinek beletörött a bicskája, csak éppen a szedőgép mutat fel korcsszülötteket.

Feltalálókban nem szegény egy művelt ország sem; de hazánk e tekintetben nagy kivétel, már hiába, a magyar nem szereti holmi németnek való dolgon törni az eszét, hadd törje az; a magyar inkább a kényelemnek született, de azért a mi fajunk közt is találkozik, ki megirigyli Schwartz hírnevét és beáll feltalálónak.

Pár évvel ezelőtt egy nyugalmazott őrnagy tünt fel a horizonton, ki a kereskedelem és iparügyi minisztert nap-nap után kínoztta, hogy adjon neki ennyi meg ennyi pénz, és ő a legrövidebb idő alatt bámulatba ejti a világot az ő — szedőgépével.

A miniszter szánakozó pillantással tekintett az előtte álló alakra s csak annyit mondott neki:

— Édes barátom, a nyomdászok szedőgép nélkül is sztrájkolnak eleget; mit csinálnának akkor, az ön szedőgépének feltalálása után?

A lapok regisztráltak is ezt az esetet, de csak szórványosan, valószínűleg nem hitték el, hogy magyar ember feltaláljon olyat, mely a német és ángliusnak sem sikerül.

Egy ízben én is összejöttem egy oly csodabogárral, ki a szedőgép konstruálására adta fejét.

Ha csak szabad ideje volt, — pedig ez volt neki sok — mindig a nyomdában lebzelt, hol ezt nézte, hol azt, mindig untatva kérdéseivel.

Távrolról sem gondoltam, hogy min töri a fejét, midőn egy napon meghívott engem lakására.

Persze távol állt tőlem az a gondolat, hogy miért szerencsételt meghívásával, de annál nagyobb volt elképedésem, midőn bemenne hozzám, rövid beszéd után kinyilatkoztatta, hogy ő bizony szedőgépet talált fel s engem óhajt megnyerni társul.

Meghatva ennyi bizalom s megtiszteltetéstől, kíváncsi voltam versenytársamat látni, mit ő meg is mutatott s én bámulhattam a század legnagyobb csodájának egyikét — torzalakban.

Hogy láttam a csodát és azt, hogy az sohasem fogja a szedő kenyerét elvenni, a nagynevű feltalálóhoz fordultam és igyekeztem őt idejének ilyen haszontalanul való elfecséreléséről lebeszélni, de hasztalan volt, ő csak erősen bizott tervének kivitelében s ha csakugyan lesz a találmányból valami, úgy a jövő ezred szedői részkethetnek kenyerükért.

De azért ha sok csodabogár van is a feltalálók közt, van mégis egy, kiben minden remény összpontosul, hogy a hiányzó tárgyakat, melyért az emberiség rajong, fel fogja találni, — ez Edison.

Edisonhoz az elmúlt időkben beállított egy hirlapíró, hogy őtet meginterviewolja a három hiányzó nagyfontosságú kérdésben: kormányozható léghajó, perpetuum mobile és szedőgép.

Hogy miért jelezte a szedőgépet is nagyfontosságú kérdésnek, azt most nem kértem, elég az hozzá, hogy Edison lekötelező szívélyességgel fogadta a hirlapírót s lehetőleg kielégítette kíváncsiságát a két első kérdésben, azonban a harmadik kérdésre, a szedőgépre, így felelt:

— A két elsőt a mily fontosnak tartom, annyira eltörpül előttem a harmadik. Mert ne feledje ön: Edison azért dolgozik, hogy találmányával kenyeret adjon az emberiségnek s nem azért, hogy azoktól elvegye azt. Már pedig a szedőgép sok becsületet dolgoz meg fosztana meg kenyerétől, ha azt olyaténképpen lehetne feltalálni, hogy a szó szoros értelmében használható legyen.

Igy Edison.

Sőt Viktória, Anglia királynője is egy alkalommal, midőn megemlítették előtte, hogy egy olyan gép konstruálásához kéri a kormány támogatását, melylyel két óra alatt el lehetne készíteni egy pár cipőt teljesen, így felelt: Nagyon sajnálom, hogy nekem csak minden két hétben kell egy pár cipő s még

azután is hordhatja cselédeim közül valaki s így cipőszükségletemet elkészítheti házi cipésem is, tehát egyelőre sem nekem, sem pedig alattvalóimnak nincs szüksége olyan gépre, mely oly rohamos gyorsasággal gyártsa a cipőket; de ha mindennap lenne is szükségem és nemcsak nekem, hanem alattvalóim bármelyikének is, egy pár cipőre, még akkor sem engedném meg, hogy oly gépezet létrehozására nyujtson kormányom segédkezet, mely azt célozza, hogy az emberi kézimunkát nélkülözhetővé tegye.

A legutóbbi napoknak azonban ismét megvolt a maga szenzációs ujdonsága, de a mely mellett már csakugyan nem verték meg lapjaink a dobot, hanem csak egyszerűen regisztráltak azt a hirt, hogy a szedőgép szolgálatába a villanyosság is társul szegődött, a mennyiben egy francia abbé olyan szedőgépet talált fel, mely gép villanyosság segítségével óránként 50.000, mond ötvenezer betűt szed.

Ha e hír igaz, úgy szörnyű napok várnak Gutenberg szurtos követőire; de ne féljünk, nem született még meg egyhamar az a humán, ki a szedők szájából a kenyeret a szedőgép feltalálása által kivegye.

Hogy ezt be is bizonyítsuk, regisztráljuk a bécsi Oesterreichische-ungarische Buchdrucker-Zeitung legutóbbi számából az alább következő sorokat, melyet ismét egy óriási kigyóvá felfújt és biztosan prosperáló szedőgépről: a Monolineról ír: A steyeri fegyvergyárban konstruált »Monoline« nevű szedőgépből még ez év folyamán két darabot fognak Bécsben kiállítani. A vállalkozók ezen gépekkel addig nem akarnak a szakvilág elé lépni, a meddig az teljesen kifogástalanul nem működik és éppen ezért erre megrendeléseket sem fogadhatnak el.

Sajnos biz az, hogy már közvetlen a magyar kapu előtt is halljuk a szedőgép zörgését, de aludjunk csak egyelőre nyugodtan, mert mindaddig, míg azt kipróbálják, lesz kenyerünk s mikor már azt üzembe akarják helyezni, akkor arra a tapasztalatra fogunk jönni, hogy bizony ez is csak perpetuum mobile.

Haraszi József.

Felhívás előfizetésre!

Egy szűk mederben mozgó havi folyóirat nem engedhet meg magának holmi émelegős reklámot akkor, mikor olvasóközönsége elé lép azért, hogy annak továbbra való pártolását kikérje.

Lapunk nem nyereszkedésre alapított vállalat: a *Könyvnyomdászok Szakkörének* tulajdona az. Ez alapította meg ezelőtt hat esztendővel, hogy legyen tagjai között oly összekötő kapocs, a hol a hivatalos közleményeken kívül — a Kör intencziójához képest — helyet találjon minden olyan szakkolgozat, a mely hivatva van elősegíteni azt, hogy a magyar nyomdászat nivója fokozatosan emelkedjék.

Minden tollforgató szaktárs előtt nyitva áll lapunk tere. Elfogadunk minden olyan dolgozatot, a mely megüti azt a mértéket és a mely abban a szellemben van írva, a mint azt lapunk iránya megkívánja.

Szívesen vesszük az egyes nyomdák beküldött produkcióit. És a mikor a beküldők azt kívánják, el is mondjuk azokra a véleményünket. Igaz, hogy ebben a tekintetben

Landerer Mihály.

Landerer János Mihály.

Wigand Ottó.

Heckenast Gusztáv.

Landerer Lajos.

Id. Emich Gusztáv.

Lovag Falk Zsigmond.

Kiváló vezérférfiak a magyar nyomdászat terén.

mi a legszigorúbban ítélkezünk, ha azt vesszük észre, hogy a hiba hanyagság következménye. De elnézők vagyunk akkor, ha látjuk, hogy a fogyatékoság csakugyan — fogyatékoságból ered.

Nem ígérünk lapunk minden számához műmellékleteket; de ha megtisztelik ilyenlél lapunkat, köszönettel vesszük azokat és szívesen bemutatjuk a törekvő nyomdak díszesebb termékeit. Persze, ezeket is csak akkor, ha azok úgy vannak kidolgozva, hogy érdemesek a bemutatásra.

Hasznos *útmutató* lapunk *borítéka* is, a mely folyton evidenciában tartja a székes főváros és vidék nyomdait. Ez a boríték havonként új és új javításokon megy át, a szerint, a mint a keletkező és megszűnő üzletekről minket értesítenek.

Azonkívül ott vannak *hirdetéseink* is, a melyekben a főnök urak megtalálhatnak minden olyan czéget, a melyre szükségük van.

Hirdetők mindnyája megbízható czég, a kiknek az a főtörekvésük, hogy minél több megrendelöt szerezzenek maguknak.

Lapunk jelen füzetét — mint *mutatószámot* — megküldtük azoknak a főnököknek is, a kik jelenleg nem előfizetők lapunknak. Ezeket és egyszersmind *régi előfizetőinket is kérjük, hogy előfizetéseiket küldjék be mielőbb*, nehogy a késedelem az expedicióját zavart okozzon.

Lapunk előfizetési ára marad a régi:

Egész évre	--- --	2	frt
Félévre	--- --	1	»
Egyes szám 20 kr.			

Ezek előrebocsátása után ajánljuk lapunkat a szaktársak és főnökök szíves figyelmébe és jóakarátába.

Budapest, 1896. deczember hó.

A Grafikai Szemle
szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, V., Hold-utca 7.

VEGYESEK.

Mai mellékletünk elsőrangú szakfőnökeinknek arcképeit hozza, mint azok a mai számunkban ismertetett *A magyar könyvkiadók milleniumi könyvjegyzéke* című munkában megjelentek. *Wigand Ottó*, kassai és budapesti könyvkereskedő, Göttingában született 1795. augusztus 10-én. 1833-ban átadta magyarhoni üzleteit sógorának, Heckenast Gusztávnak és megalapította a lipcei Wigand-házat; meghalt 1870. szeptember 2-án Lipcsében. *Landerer János Mihály* nyomdákát alapított Pozsonyban, Pesten és Kassán; meghalt 1795-ben 70 éves korában. Utóda, *Landerer Mihály*, 1809-ben hunyt el. Ennek fia, *Landerer Lajos*, 1824-ben vette át az apai örökséget képező pozsonyi és pesti nyomdákát. 1840-ben társas viszonyba lépett *Heckenast Gusztáv* könyvkiadóval s a czég Landerer és Heckenast lett. Landerer Lajos 1854. február 1-én halt meg Vácson 54 éves korában, a czég azonban 1863-ig állott fenn, akkor az üzlet teljesen átment Heckenast tulajdonába, ki azt viszont 1873-ban a Franklin-társulatnak adta át. Heckenast 1878. április 10-én hunyt el Pozsonyban, élete 67-ik évében. — *Id. Emich Gusztáv* 1814. november 3-án született Pesten; 1841-ben könyvkereskedést nyitott és 1850-ben átvette az Eisenfels-nyomdát. Könyvkiadói és nyomdai téren szerzett bokros érdemei fejében nemességgel tüntettetett ki «emőkei» előnévvel; 1868-ban üzlete az Athenaeum-részvénytársaság birtokába ment át. Meghalt 1860. április 3-án. — *Lovag Falk Zsigmond* kir. tanácsos, szintén fővárosunk szülőtte (1831. április 27-én),

alapítója és vezérigazgatója a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság intézetének 1868. óta. — Az öt felső arcképet a Franklin-nyomda igazgatósága volt szíves átengedni, míg a alsó kettőt Neuwald I. úr szívességének köszönjük.

A Grafikai Szemle jelen évfolyamának címlapja és tartalommutatója — mint eddig, úgy ezuttal is — a január havi füzetben fog megjelenni, mire mindazon t. olvasóinkat, kik a lapot bekötetni szándékoznak, czennel figyelmeztetjük.

Bekötési táblák a Grafikai Szemle 1896. évfolyamához, lapunk kiadóhivatalában helyben 60 kr., vidékre pedig 67 krajczárért rendelhetők meg. A Szakkör tagjait felkérjük, hogy megrendeléseiket legkésőbb január 10-éig tegyék meg.

A nyomdászok karácsonyi vendége: az *Évkönyv* ez idén rendes pontossággal állított be, s mire e sorok napvilágot látnak, már megrendelőink és tagjaink kezei között van. A szerkesztési munkát ezuttal körünk derék titkára: Tichy Ákos végezte, kinek sikerült is oly tartalmas könyvvel állani a nyomdászvilág elé, hogy az eddig megjeleneknél semmi tekintetben sem marad vissza, sőt némely tekintetben, a témák válogatottságát tekintve például, határozott előhaladást mutat. De úgy is kell! Megszoktuk már, hogy e kedves könyvecskénk évről-évre újabb meglepetésben részesítsen bennünket; e meglepetés ezuttal abban a tizenhat színes hirdetésben nyilvánul, melyek mindannyia egy-egy kis műmellékletet képez úgy a szedés, mint a nyomás szempontjából. A könyv elején áldott emlékü szaktársunk: Ács Mihály igen sikerült arcmása van, az ő jószágos vonásaival; a könyv tulajdonképi tartalmát pedig a szerkesztő előszava vezeti be, minden nagyképszerűsködéstől menten, abban a jóízű csevegési modorban tartva, a mint azt Tichy Ákostól megszoktuk. A többi czikkektől tartalmára valószínűleg lesz alkalmunk még alkalmadtán visszatérni, most azonban az idő rövidsége miatt csak azok címeiről és szerzőiről emlékezünk meg a következőkben: Ács Mihály irodalmi tevékenysége (Faragó). A sajtórevízió technikája (Pusztai Ferencz). Papírismertetés (Danielisz Lipót). A munkárák kiszámítása (Somos Árpád). Ugyanaz (Ruzicska Gyula). A színes nyomtató-festékekről (Dr. Srpek Ottó). A gyorsírás jövője a nyomdászban (Grócz Ernő). A czímek esztétikájához (Haraszi József). A sorok elhelyezéséről (Káhn Sándor). Szakbibliográfia (F. K.). Korrektura-minta. Apróságok. A budapesti könyvnyomdászok munkadíjszabályzata. Egyesületek és körök. Az utassegély Magyarországon. Utaszállók Magyarországon. A magyar korona országainak könyvnyomdái. Mi van az Évkönyvben? Végül színes és feketén nyomott hirdetések. — A mint ezekből látható, a Szakkör oly dús tartalmú szakkönyvet ad a csekély 60 (vidékre 67) krajczárért, hogy alig képzelhetünk valamire való, szakmája iránt érdeklődő nyomdászt, a ki azt meg ne szerezze; különösen ajánljuk azon t. főnökök figyelmébe az Évkönyvet, kik jóviseletű tanonczaikat karácsonyi vagy újévi meglepetésben akarják részesíteni. Megrendelhető a Grafikai Szemle kiadóhivatalánál (Budapest, V., hold-utca 7.). Végezetül kötelességünk még megemlíteni, hogy a nyomdai előállítást a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság végezte, s a mint a kiállításról látjuk, úgy a nyomó, de különösen a szedő nagy ambíciójával.

Versengés Bécs és Budapest között. Tudvalevő dolog, hogy több bécsi áruszállító vállalat Budapesten állíttatja elő folyóirat alakjában, rendes időközökben megjelenő reklámyomatványait. E reklám-iratok többnyire színes nyomásúak és rengeteg példányszámban kerülnek szétosztásra, nem annyira nálunk Magyarországon, mint inkább Ausztriában és egyebütt. Hogy az érinett bécsi áruházak nálunk nyomtatják reklám-kellékeiket, első sorban annak tulajdonítható, mert a magyar postaigazgatás példányonként egy krajczárt követel postai szállítási díj fejében, míg Ausztriában két-három krajczárra rug a postadíj. Az ilyformán

Bécsből elvont munka nagysága már többször adott alkalmat a bécsi nyomdafőnököknek rekriminációkra; most pedig kérvényt intéztek az osztrák kereskedelmi miniszterhez az iránt, hogy ezen reklám-iratok az egykrajzáros hirlapdíjjal kerüljenek, hasonlóan mint Magyarországon, postai elintézés alá, s ezen kérvényük kedvező megoldásába vetik reményüket. Minderre nekünk csak az a megjegyzésünk, hogy azon esetben is, ha a fenti kérelem a postaköltségek leszállítása iránt eredményre vezetne, még mindig kétséges a bécsi nyomdatulajdonosok abbéli reménykedésének teljességébe menése, hogy a nálunk előállított munkákat visszakaparíthatják, mivel először az érdekelt bécsi czégek egyikét-másikat inkább csak a Bécsben uralgó antiszemita áramlat kergette Budapestre, és minthogy továbbá az éppen említett munkákkal napnál világosabban dokumentálódott úgy technikai versenyképességünk, mint üzleti megbízhatóságunk.

Feldmann Mór, az Országgyűlési Értesítő volt művezetője, Dohány-utca 6. sz. alatt kő- és könyvnyomdát nyitott. Sikert kívánunk szaktársunk ez új vállalkozásához.

Az országos központi községi nyomda részvénytársaság e hóban tartotta első rendes évi közgyűlését Bessenyei Ferencz orsz. képviselő elnöklésével. Az igazgatóság jelentése szerint a lefolyt első évben a haszon a dolog természeténél fogva csekély volt, de az üzlet egészséges fejlődése és folytonos terjedése biztosítja a vállalat fönmaradását. A nyereség 803 ft 86 kr., a mely összeget az új számlára viszik át. A társaság vagyona 128.386 frtra rug. Szegedi Albert a jelentést, a mely nagyon is vázlatos, nem akarja tudomásul venni, mire hosszabb vita támadt. Az igazgatóság fölvilágosításai után végre elfogadták a jelentést és megadták a fölmentvényt.

Krajzáros ujságok. Mult számunkban megemlékeztünk már a krajzáros *Esti Ujságról* és megdicsértük azt, mert meg is érdemelte. Most azonban kezdik irigyelni ennek a lapnak a sikerét és egyre-másra gründolják a krajzáros zsrnalokat. Azóta van már egy hajnali *Friss Ujság*, aztán legközelebb — mint halljuk — német nyelven indítanak meg egyet. Nemsokára megjelenik majd az *Ingyen Ujság* is, a potyafráterek hivatalos közlönye, a mikor aztán teljes joggal elmondhatjuk, hogy a magyar zsrnalisztika nivója a 0-fokra süllyedt — egy krajzárút sem ér.

Hollósy és Vajda Szentesen új könyvnyomdát nyitottak. Körlevélökben a tisztességes versenyt hangoztatják. Ez a harmadik nyomda Szentesen. — *Pécselt* pedig *Wessely és Horváth* czég alatt nyílt új nyomda és papirkereskedés.

Beküldött nyomtatványok. Három erdélyrészi nyomda küldött be hozzánk nyomtatványmintákat és elmondhatjuk, hogy első tekintetre mind a három igen jó benyomást tett reánk. Jól esik látnunk, hogy a modern technika eszközei elhatottak a Királyhágóntúlra is és ott is az olvasztóba dobták már az ósdi anyagokat. Kolozsvárról *Polcz Albert* egy nagyobb terjedelmű jegyzőkönyvet küldött be. Szép anyag, jó nyomás jellemzik a beküldött munkát; *de az egész elrendezésből hiányzik az egyöntetű stíl.* Mindjárt a czimoldal ellentétes fajú betűk vegyülete, elosztva *kilencz* sorra. A legrosszabb mégis benne ez a két sor:

ÜNNEPI DÍSZ- KÖZGYÜLÉSÉRŐL.

Helyesebb lett volna az egészet egy sorba venni, mely esetben aztán elesik az a szembántó grádics is; de ha már erre nem ügyeltek, hát a *Diszközgyűlést* okvetlen egy sorba kellett volna venni. Azt se értjük, miért alkalmazták Kolozsvár czímerét oly sok helyen. Még egy szemsértő hiba van a végső, kurzívából szedett aláírásoknál. Miért áll a *Gr., Br., Dr.* stb. kijebb? Ezt nem szabad úgy szedni! Az egész munkán nagy igyekezet látszik és nem válik szegényére a

nyomdának. — A második nyomtatvány-kollekciót *Cirner és Lingner* nagyenyedi nyomdája küldte be. Az *Újabb versek* című kötet egész fővárosias munka, kár, hogy a szedésnél több hibát követtek el. Először is a verseket különféle képen ritkították, sőt az is előfordul a könyvben, hogy egy vers kétféleképpen van ritkítva. A *Mintakönyv* igazán gazdag anyagválasztékról tanuskodik és meglehetősen van összeszedve. Hanem itt meg a regiszter rontja el az egészet. Az alig látszó halvány léniakörzethez egyik oldalon egészen hozzátapad a szedés, a másikon pedig majd három ciceró az üresség. Egyes oldalakon azonban, a hol a regiszter klappol, látjuk, hogy másfél cicerónak kell esni egy-egy oldalra. Kár pedig, hogy olyan munkáknál, a melyre annyi sokat áldoznak, ilyen tévedések jönnek elő. — A harmadik nyomtatványon *Becsek Dániel* székelyudvarhelyi nyomdász jelenti, hogy *fiát* üzletársul vette. Ez a körlevél arról tanuskodik, hogy az a nyomda csakugyan a legmodernebb anyagokkal rendelkezik. Kár azonban, hogy a barnanyomású körlevélén kék festékekkel nyomták a kiemelő szavakat és egyes kezdőbetűket is. Mennyivel szebb lett volna az egész körlevél, ha a szöveget tisztán kékkel nyomják. Ez a nyomda — ha így halad — még sok szép dolgot produkálhat.

A szedődeszka egyike azon kevés nyomdászerszámnak, mely évszázadok előtti használatba vétele óta alig ment nevezetesebb módosuláson keresztül. Újabb időben történetek ugyan javítások azon is, de ezek vajmi csekély haladást mutatnak. Pedig itt is elkelne valami életrevaló újítás. A szedődeszka tükörsíma legyen, ne vetemedjék, mint mostanáig, repedéseket se mutasson, szoval megkivánjuk, hogy a deszkák több ellenállóképességgel és nagyobb tartóssággal birjanak és hogy ne adjanak okot a rajtuk levő szedés szétbomlására vagy összevisszacsuszamlására. Mind ezen bajoknak megszüntetését sikerült elérni a *Graphisches Centralblatt* szerint *Vogl Józsefnak*, a bécsi St. Norbertus nyomda igazgatójának találmányával, melyre *Vogl* már szabadalmat is nyert. *Vogl József* korosabb szaktársaink előtt még a Budapesten 1867—69. években történt foglalatosságáról mint kitünő képzettségű szakferfiú jó emlékből áll. A találmány kőkemény szilárd anyagból áll, mely azonban nem kezezi a deszka fedőlapját, hanem körülbelül három ciceró vastagságú síma lemez alakjában szolgál minden fahozzáttétel nélkül »szedődeszka« gyanánt. A súlykülönbség a fadeszka és az újanyagú lemez között csekély, valamint az ár is csak kevéssel magasabb a jelenleg használatos deszkáénál.

A colportage. Néhány hete honosodott meg nálunk a colportage, a lapoknak szabad árusítása az utcán, és nem mondhatnók, hogy minden tekintetben kielégítő jelenségeket hoztak felszínre. A boulevard-lapok a verseny küzdelmében a szenzációhajszaának piszkosabb eszközeitől sem riadnak vissza. Ausztriában a sajtó most törekszik arra, hogy a colportaget megengedjék és egyuttal az odaat fennálló hirlapi bélyegadótt eltöröljék. A Concordia, a bécsi hirlapírók egyesülete e tárgyban memorandumot dolgozott ki, a melyből a colportagera vonatkozó részletet itt ismertetjük: »Az osztrák sajtónak igen érzékeny károsítása a colportage tilalma. A békó miatt az osztrák napilapok példányszáma a külföld lapjai mögött elmarad. A colportage folytán a külföldön egészen silány értékű lapok olyan nagy elterjedést nyernek, a melyről nekünk fogalmunk sincs. A colportage-tilalom akadályos annak, hogy új, olcsó lapok keletkezzenek és így a hirlapírás érdekeit éppen olyan súlyosan sérti, mint a nyomda- és papiripart. Még konzervatív államok sem panaszkodnak a miatt, hogy a nyugalmat és rendet a colportage veszélyeztette. Lehet, hogy a colportage ellenőrzése, különösen az utcai árusítása súlyos és kényelmetlen a hatósági közegekre nézve, de az ilyen nehézségek és kényelmetlenségek nem lehetnek döntők a tekintetben, hogy

Ausztria egy elavult rendőri intézkedést fentartson. A colportage tilalma egyébként nemcsak a politikai sajtó fejlődését gátolja. A hírlapi adóval egyetemben nagyobb szépirodalmi folyóiratok létezését is lehetetlenné teszi. Ausztriában ismételt kísérletet tettek ilyen vállalatokkal, a colportage-tilalom azonban annyira megakadályozza az intenzív árusítást, hogy a nagyobb szépirodalmi lapok a külföld versenyével szemben nem tarthatják magukat és vagy megbuktak, vagy külföldi vállalkozók kezére mentek át.

A bécsi 1898. évi kiállítás, melyet a király ötvenéves uralkodásának emlékére túl a Lajtán rendeznek, mindinkább alakot kezd öltetni. Több iparcsoport rendezősege már megalakult; így a *Közművelődés* nevezetű gyűjteményes csoport élén a bécsi cs. kir. udvari és állományomda igazgatóját, Volkmer Ottót látjuk. A *Munka*, valamint az *Othlon* csoportok is szervezkedtek már; utóbbiban a lakás-alkalmatlanságok fognak bemutatásra kerülni. Nagy divatkiállítás is van tervbe véve, összekötve történeti tablókkal.

Szabadalomsértési pör. Németország két első nyomógépgyára, König és Bauer Würzburgban és az augsburgi gyár közt, már több év óta elkeseredett kárpótlási igénypör folyik szabadalomsértés végett. 1890-ben történt ugyanis, hogy az augsburgi gyár egyik bécsi nyomdának egy váltakozó formátumokat nyomó és pneumatikus ivvezetéssel ellátott körforgógépet szállított. Minthogy a pneumatikus ivvezetés rendszere a König és Bauer czég szabadalmát képezi, utóbbi kártérítési pört indított az augsburgiak ellen. Hosszas vajudás után az augsburgi törvényszék csakugyan megállapította 1894-ben a szabadalomsértést. Erre megint hosszú tárgyalások után a szakértők 16.000 márka fizetésébe marasztalták el az augsburgi gyárat König és Bauer javára. Az augsburgiak a második fórum elé vitték a vitás ügyet, mely azonban helybenhagyta az első fokban hozott ítéletet. Erre az augsburgiak újra appelláltak a birodalmi bírói székhez, mely legfelsőbb fórum megint csak elutasította őket s így a König és Bauer czég javára dőlt el a dolog.

A német könyvpiarosok házának felállítása már a közeli esztendőkre várható. *Lipscé* városának tanácsa e célra egy 2715 négyszögölnyi telket ingyen engedett át, a melyen az épület a könyvkereskedők házával együtt egy hatalmas négyszögöt fog képezni. A könyvnyomdászok házának egyik különlegessége a Gutenberg-csarnok leand, melyben a könyvpiar terén érdemeket szerzett férfiak arcképei fognak elhelyeztetni. 1890-ben egy bizottság állott össze azon célra, hogy Gutenbergnek, Senefeldernek és König Frigyesnek emléket emeljen Lipscében. Most e bizottságot arra kéri föl, hogy a tervbe vett emléket ne szabad ég alatt állítsák fel, hanem a Gutenberg-csarnokban, mint az erre való legalkalmasabb helyen. Dürer Albrecht is itten nyer díszelhelyezést. A csarnok négy sarka a külföld számára van rezerválva és itt fog helyet kapni Manutius, Plantin, Didot Ambrus Finin és Daguerre Lajos, a fényképészet feltalálója. A csarnok falai nyomdászati nevezetességek mellszobrainak, arcképeinek és emléktábláknak elhelyezésére fognak szolgálni.

A berlini litografusok és könyvomók, számra 1500-an, október hó második felében beszüntették a munkát; öt heti sztrájkolás után november hó 23-án kénytelenek voltak újra munkába állni, a nélkül, hogy bírmiféle eredményt értek volna el. Úgy a munkásoktól, mint a munkaadóktól súlyos áldozatokat követelt a munkamegtagadás.

Gutenberg születésének ötszázados megünneplése. Németországban nagyszabású mozgalom indult meg Gutenberg János nagymesterünk születése ötszázados forduló ünnepélyének 1900. évben történő minél fényesebb megülésére. A mozgalom élén Mainz — az Aurum Moguntiam — város hatósága áll, melynek első teendője volt, mivel Gutenberg születésnapja mindeztideig biztosan meg nem álla-

pítható, egy körlevélben Németország, Anglia és Franciaország szaktekintélyeinek véleményét kikérni az ünnepély megtartásának időpontja felől. Ezen úton aztán határozatba ment, hogy a világraszóló nagyvezetességű emlékünneplést 1900-ban Mainz városában tartják meg. A folyamatban levő mozgalom első fecskéje gyanánt tekinthető a mult november hóban *Roth Emil* könyvkereskedő által *Giessen* városában kiadott *Gutenberg. Sein Leben, sein Werk, sein Ruhm* című könyv. Szerzője *Börckel Alfréd* udvari tanácsos, a mainzi városi könyvtár gondozója, ki a keze alatt levő anyagot egy 140 oldalra terjedő, számos ábrával ékesített lexikon-oktáv alakú könyvben használta fel Gutenberg életének lehető hű leírására. A könyv ára díszes keménykötésben 4 márka 50 pfennig, fűzve 3 márka, azonban nyomdánkénti aláírás útján 2 márka 50 pfennig kedvezményes áron is kapható.

Krause Károly ismert lipcsei gépgyáros, hogy az üzletének folytonos terjeszkedése következtében szerteágazó soknemű kiváncsolomnak minél gyorsabban megfelelhessen az ügykezelés, hosszú éveken át gyárában működő tisztviselőit, *Graul Armin, Liebner Pál* és *Wiensch György* urakat a czégyjegyzési joggal ruházta fel.

A Schiff, Srpek és Társa bécsi festékgyári czég pompásul kiállított mintakönyvet küldött szét, melyből a gyártott anyagok tökéletessége és szépsége igen előnyösen tűnik ki. A czég *Kalmár Lajos* magyarországi főképviseelőjénél nagy raktárt tart, de úgy halljuk, nemsokára gyárat létesít Budapesten is.

Berger és Wirth lipcsei festékgyárosok szintén küldtek be egy újabb kollekciót különböző szép színes festékekről. A gyűjtemény táblája a könyvkötészet igazi remeke.

Nagy nyomdatűz Berlinben. A Hermann-féle nyomdában, hol a *Börsen-Courier*, a *Fremdenblatt*, a *Moderne Kunst*, a *Nation* és más nagyobb lapokat nyomnak, tűz ütött ki, mely nagy károkat okozott. Oltás közben több tűzoltó megsebesült.

Olaszországban nagyobb szabású bérmozgalom keletkezett a betűöntők szakmájában. November hó 24-én Milano és Florenz összes betűöntői hagyták abba a munkát; Genuában is részleges sztrájk ütött ki. Végre Turin és Bologna betűöntői szintén munkamegtagadással fenyegetőznek azon esetre, ha berjavítás iránti kívánságuk a főnökök részéről elutasíthatnák. Parmában pedig a szedők és nyomók a munka beszüntetésével keresztülvitték a kilenczórai munkaidő behozatalát.

Az erényes francziák. A ledér Páris, úgy látszik, mégis csak a jó útra tér, egynémely tünet legalább arra enged következtetni. Így a többek közt társaság alakult »a valódi morál istápolására«, melynek tagjai körében Desjardins Pál vezérlé mellett kiváló írókat, művészeket és tudósokat találunk. E társulat a sajtón kívül a művészet révén is igyekszik célját elérni. Chavannes jóhírű festő több képet bocsátott a társaság rendelkezésére, melyek a szűz Genovefa, Páris védőszentjének életéből ábrázolnak jeleneteket. E képek sokszorosíthatnak és Páris utcásarkain ki fognak aggattatni, hogy ez által a járókelőket a nevezett szent nőtől követett jámbor életmódra lelkesítsék. Hasonló tendenciájú tünetnek mondható a franczia fényképészek amaz elhatározása, hogy védőszentet választssanak maguknak. Egy odaváló szaklap formális szavazás alá bocsátotta a kérdést, hogy ki legyen a fotográfusok védőszentje, mire mint győztes szent Veronika nyerte a többséget, mely eredményt Veronika valószínűleg legendárius kendőjének köszönheti.

(Freie K.)

Számok. A statisztikusok mindenre gondolnak. Legújabbban kiszámították, hogy egy középszerű hírlap nyomtatott sorainak hossza összesen 800 méter. Egy közepes hosszúságú regény sorainak hossza 1700 méter. A bibliát, hogy végigolvashassa, körülbelül 12 kilométernyi utat tesz meg

a szem. Az átlagos műveltségű ember életében 3—4 ezer kilométert olvas.

A világ újságforgalma. A legújabb statisztikai adatok szerint 12.000.000.000 lappeldány jelenik meg évente a föld kerekén. Ennek az iszonyú papirtömegnek a súlya 781.240 tonna és közel 30.000 mérföldnyi területet lehetne vele betakarni. Ha egyetlen gépen akarnák kinyomni ezt az egész újságtömeget, a legutolsó példány csak 333 év múlva kerülne ki a rotációsból. Egymásra halmozva pedig az egyévi lappeldányok 80.000 méter magas tornyot képeznének.

A Magyar mese- és mondavilág 40—50. füzetével bevégeződött ama ötkötetes nagyszerű munka, melylyel Benedek Elek annyi lélekemelő kedves órát szerzett gyermekeinknek. A több mint 500 illusztrációt tartalmazó pompás munkát ajánljuk mindazoknak, kiknek még nincs birtokában. Nemesebb és kedvesebb karácsonyi ajándékkal alig lephetnék meg gyermekeiket.

Már a félszáz füzetet is túlhaladta a Szalay-Baróti-féle »A magyar nemzet története«, melyet a budapesti Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadócége mint fényes kiállítás s maradandó becű milleniumi emlék díszművet bocsát közre. Most a mű ötvennegyedik füzete fekszik előttünk dús képdíszekkel, folytatólag tárgyalván nemzeti történetünk II. és III. Ferdinand királyok alatti, ép oly gazdag, mint szomorú eseményeit, egészen a linczi békekötésig. A külön műmellékleten kívül, mely egykorú metszet után Buda ostromát 1686-ban ábrázolja, a füzet még sok illusztrációval bővelkedik.

Az 1848—49-iki magyar szabadságharc története című ismert munkából most jelent meg a 70-ik füzet, a melyben Gracza György Budavár ostromát mondja el, napról-napra követve az ostrom lefolyását. A füzetet 11 illusztráció és egy műmelléklet díszíti.

Ács Mihály síremlékére utólagosan még a következő összegek folytak be: Franklón-társulat igazgatósága 20 frt, Fuchs-nyomda 3 frt, Gyurcsa B. 60 kr., összesen 23 frt 60 kr. Összes gyűjtés — a mult számban kimutatott 523 frt 20 krajczárral együtt — 546 frt 80 kr.

HIVATALOS RÉSZ.

MEGHÍVÓ.

A Könyvnyomdászok Szakköre 1896. évi decz. hó 20-án (vasárnap) délelőtt pontban 10 órakor, a kerepesi-út és Klauzál-utca sarkán levő Karikás-féle vendéglőben

HAVI FÖLÖLVASÓ-ÜLÉST

tart, melyre a kör tagjait tisztelettel meghívja

Budapest, 1896. december hó

a választmány.

TÁRGYAK:

Tichy Ákos: Nehai Gergelyi Fertály István betűszedő naplójából.
Folyó ügyek tárgyalása
Szakkérdések benyújtása.
Indítványok.

A fölölvásó-ülésre oly szaktársakat is szívesen látunk, kik a körnek nem tagjai.

Tisztelettel kérjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszedésénél a lehető legnagyobb szigorrt és buzgóságot fejtsek ki. (A ki két hónappal hátralékban van, az nem kap Grafikai Szemlét.) A beszédett tagdíjakat az üzletben alkalmazott összes szakköri tagok névjegyzékének kíséretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte vagy postán, vagy pedig Wolf Antal egyleti küldöncz utján Rencsisovszky Ferenc szakköri pénztároshoz (VII., Kerepesi-út 64., III. 32.) lehetőleg minden hó 12—15-ig.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű kondícióváltozást, úgy az abba való be-, mint kilépést haladéktalanul adjanak tudtul a Kör pénztárosának, mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlap.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest, Erzsébet-tér 18. sz.) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizit fénykép.....	3 frt, 12 db. 5 frt.
6 » kis Makart »	7 » 12 » 12 »
6 » kabinet »	8 » 12 » 13 »
6 » Makart »	10 » 12 » 18 »

A midőn e kedvezményt Körünk tagjainak figyelmébe ajánljuk, egyben tudomásul adjuk, hogy a tagság mindenkör az utolsó havi nyugtával igazolandó.

Kedvezményes jegyek a Vígyszínházba. A Vígyszínház igazgatósága Körünk megkeresésére a következő, igen mérsekelt helyáratok engedélyezte:

Földszinti támlásszék IX—XII. sor	80 kr.
» XIII—XVI. »	70 »
I. Erkély » II—V. »	80 »
I. » » VI—XI. »	50 »
II. » zártszék I. »	60 »
II. » » II—IV. »	40 »

Bemutató és rendkívüli előadásokra is érvényesek.

A váltandó jegy, kelet és ár tintával irandó ki és csak aznapra érvényes, melyre kiállítva lett.

Minden jegyre külön felvétel kell. Utalványok váltásánál az utolsó tagsági nyugta felmutatandó.

Figyelmeztetés. Esetleges visszaélések elkerülése végett a *vígyszínházi utalványokat* (darabonkint 1 krért) ezután csakis a *havi nyugta felmutatása mellett* kaphatják a Szakkör tagjai. Egy-egy tag egyszerre legfeljebb *csak öt utalványt vehet.* Vasárnap és ünnepnapokon nem érvényesek; de *bemutató-előadásokra* (première) *mindig használhatók.* Utalványok kaphatók *Rencsisovszky Ferencz*nél (VII., Kerepesi-út 64. sz., III. 32.), *Novitzky N. Lászlónál* (anyaegylet) és *Tichy Ákosnál* (Részvénytársaság).

Figyelmeztetés. Választmányi határozat értelmében *Évkönyvre* csak azok a tagok tarthatnak igényt, kik legalább ez évi **augusztus hó óta** tagjai a körnek és a kik tagsági illetékeket bezárólag **november hóra** is már lefizették. Az a tag, ki két hónappal van hátralékban, *Évkönyvet nem kap.*

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

B. Dániel és *H. G.* uraknak. Az *Évkönyv* már megjelent. Utánvétellel nem küldünk senkinek.

Többeknek. A beküldött dolgozatok lassankint sorra kerülnek.

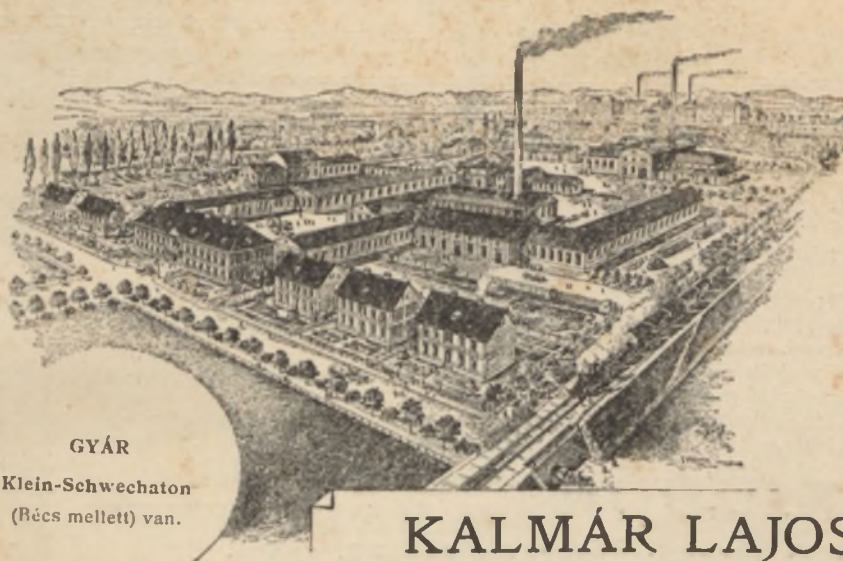
Aradon, a város egyik legélénkebb pontján, egy ujonnan teljesen felszerelt, másfél év óta üzemben lévő, **virágzó könyvnyomda,** mely egy rég idők óta létező politikai *napilapot* is kiad, egy jóforgalmú *papír- és tanszerkereskedéssel* egybekötve, vagy a nélkül, előnyös feltételek mellett **eladó.** Értekezhetni e tárgyban *Steigewald A.* tulajdonosnál Aradon.

A lap papírosa a hormaneczi papírgyárból. — Szövegbetű az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felelős szerkesztő TANAY JÓZSEF. *Főmunkatárs* FIRTINGER KÁROLY.

GYÁR

Klein-Schwechaton
(Bécs mellett) van.

Könyv- és könyomdai festékgár

Schiff, Srpek

KÖZPONT:
BÉCS & Comp.

I., Lothringerstrasse 3.

Koromégetés Kenczefőzés
Hengeranyag.A gyártmányok védjeggyel vannak
ellátva.A cég budapesti
kizárólagos képviselője és raktáraBUDAPEST
VII. ker., Dohány-utca 10. szám.

TELEFON 59-88.

KALMÁR LAJOS

Figyelmeztetés.

A nyomdákban a hengerek át- és újjáöntése gyakran szükségessé válik, mért is bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosoknak legkitünőbbnek elismert hengeranyagainkat a következő árak mellett ajánlani:

»Austria« extra kgrja 1 frt 80 kr.
» prima » 1 » 50 »
»L« hengeranyag » 1 » 25 »

Fenti árak franko házhoz szállítva értendők. — Bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosok becses figyelmét különösen »L« hengeranyagunkra felhívni, mely úgy kitűnő minősége, mint olcsó ára által előszeretettel használtatik.

Mintákkal bármikor kívánatra díjmentesen szívesen szolgálunk.

Mörner J. és Társa

Gépgyára és Vasöntődéje Budapesten

KÉSZIT:

Egyszerű gyorsajtókat, 2 vagy 4 festék-
dörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépeket, 2 festékszerke-
zettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

»Hungaria« accidenz-gyorsajtókat.

Tégelynyomású gyorsajtókat.

Önműködő késkészörülő-gépeket.

Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-
sajtókat.

Csomagoló- és simítóajtókat.

Papírvágó- és papírfúró-gépeket.

Könyomdai gyorsajtókat.

Könyomdai kéziasajtókat.

Tömöntődei berendezéseket.

Transzmisszió-telepeket.

Körforgású nyomógépeket

ujságok, könyvek és illusztrált mű-
vek egy- és többszínbeni nyomására,
tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó
készhajtogató készülékkel.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva, jóállás mellett jutányos árért eladó.

Szükség esetén

Postapapírokbán: fehér és színes, Bankpost, ivrét, negyed és nyolczad alakban, vonalozva és koczkázottan;

Író és fogalmazó papírok: irodai, posta és minden alakban;

Okmány- és könyvpapírok;

Nyomató papírok: famentes, középfinom és közönséges, újságok, folyóiratok és könyvek, zeneművek és könyvmai munkák részére;

Illustrációk nyomtatására szolgáló papírok amerikai módon előállítva: díszművek, fény- és színnyomatok, metszetek részére;

Színes papírok: boritékok, falragaszok, újságmellékletek stb. számára;

Karton-papírok: fehér, színes és levelezőlapkarton a legnagyobb választékban;

Rajzpapírok: tekercek és ívekben;

Itatós- és szürlepapírok;

Csomagoló és göngyölő papírok: minden czélokra;

Fénylemezek (posztónyírólemezek) és mindennemű

Lemezekben kérem szíves megbízásaival hozzam fordulni.

MOIRET F. ÖDÖN

PAPIRNAGYKERESKEDÉS
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁR

Budapest, V. kerület, Báthory-utca 20. szám.

Roeder Gusztáv és Tsai

cs. és kir. szab. Marschendorfi papírgyár raktára
és képviselősége.

»Steyrermühl«

papírgyár és kiadótársaság Aichberg-Steyrermühle
képviselet és raktára.

Eladó használt gépek:

- 1 lepréselő gép,
- 2 balancier,
- 4 kalander,
- 2 karton-olló,
- 1 gőzbalancier,
- 2 gőzkazán,
- 1 gőz-dombornyomó sajtó,
- 1 sarkkivágó gép,
- 1 hajtogató gép,
- 1 hidraulikus gép galvanoplasztikusok részére,
- 1 kártyavágó gép,
- 1 réznyomó gép,
- 1 monogram-sajtó,
- 1 papír-gyalu,

- 8 papírvágó gép,
- 5 papírlémez-olló,
- 1 papírlémez-olló körkésekkel,
- 1 dombornyomó sajtó,
- 1 dombornyomó hengermű,
- 1 reczéző gép,
- 2 gerinczömbölyítő gép,
- 3 simító hengermű,
- 1 lendítő kerék két állvánnyal,
- 1 lendítő kerékű orsó-sajtó,
- 3 könyvnyomó kézisajtó,
- 1 könyvnyomó taposó-sajtó,
- 2 simító sajtó,
- 4 aranyszó sajtó

KRAUSE KÁROLYNÁI Lipcsében.

Ateliers für Zeichnung
u. Holzschnitt

SCHRIFTGIESSEREI +
Stereotypie
Galvanoplastik

Julius Klinkhardt

LEIPZIG
und **WIEN.**

Messinglinien-Fabrik
UTENSILIEN-HANDLUNG
Fachtischlerei o Gravier-Anstalt.

Könyv- és könyvnyomdai
festékek gyára.

WÜSTE F.

BÉCS

I., Kolowratring 9. szám.

GYÁRT: Fekete és színes, kő-
és könyvnyomdák részére,
valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű
festékeket,
hengeranyagot
és
firniszt.

ELSŐ MAGYAR

Könyvnyomdai Szakasztalos

BÖLE JÓZSEF

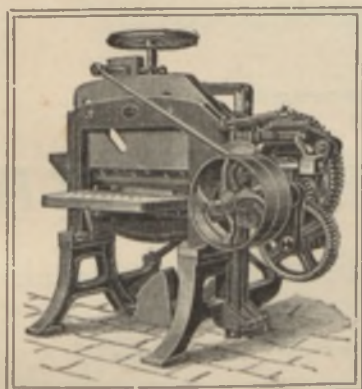
BUDAPEST, VIII. Vas-u. 7. vagy Stáhlly-u. 1.

Elvállal mindennemű
épület- és bútorasztalos-munkát.

*Javítások elfogadtnak és pontosan
eszközölletnek.*

Papírvágógép.

Különlegesség 1855 óta

GÉPEK
a papíripar

minden ágazata részére.

700 munkás I

A gyár évenként 3700
gépet készít.

KRAUSE KÁROLY gépgyára
LIPCSÉBEN.

Raktáros és képviselő: **DESSAUER ÉS MÁRKUS** Budapest, Lúzáru-utca 13.

Szám	Vágóhossz- úság		Árak		Ümptelés	Vágószélesség	Gyorsaság- nyereg
	cm.	Vágómagas- ság	kézi hajtásra	mótor- hajtásra			
AB	50	13	425	550	150	100	80
AB a	55	14	485	610	160	105	80
AC	60	14	575	700	175	110	85
AC a	65	14	650	775	185	115	85
AD	71	17	740	865	200	120	90
AD a	76	17	825	950	220	125	90
AE	83	18	950	1075	240	125	95
AE a	91	18	1050	1175	260	130	95
AF	95	19	1150	1275	280	135	100
AF a	100	19	1250	1375	290	140	100
AG	108	20	1400	1525	315	145	105
AG a	118	20	1500	1625	325	150	105
AH	120	21	1600	1725	340	155	110
AH a	140	21	1950	2075	365	160	115
AJ	190	22	2275	2400	390	160	120
AZ	210	17	—	4700	500	200	—

Beleértve két jóminőségű kést, két vágó-
lécset, csavarkulcsot és olajkannát.

Ismételadónak engedmény.

Nagy választékot tart a legkülönfélébb
célszerű és divatos

Könyv- és Czimbetűkből.

Elvállal igen jutányos áron egész
nyomdai berendezéseket.

FISCHER ÉS MIKA

**BETŰ- ÉS TÖMÖNTÖDE
BUDAPEST**

VII., Király-utca 83. sz.

★

Folytonos készletben tart szerb és
héber betűket, körzeteket és kizá-
rásokat, nyomdai szerelvényeket,
betűszekrényeket és állványokat,
a leggyorsabban készítve és legjobb
minőségben kiállítva.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYAR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János-utca 8. sz.

(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

★

Itatós-, szűrle- és mindennemű
merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papírzacskógyár.

Géplevélboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére :

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
Mark

DEPOSÉ.

WEINWURM ANTAL
fényképész,
első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.
Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczt autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolitho-grafia útján a leg-jutányo-sabbban s pontosan sokszorosít-tatnak.

*Külön beren-
desés háson
kiül fény-
képfelvétele.*

Rust J. H. és Társa
BETŰÖNTÖDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KER., GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bárminő nyelvű betűk, körzetek, ékitmények, rézlelniák és vignetták.
Kittüntetve a császári sas használati jogával. — Mérsékelt árak.
Kittüntetések: Bécs, Berlin, Páris, M. m. Frankfurt, Nürnberg stb.

Államilag kedvezményezett

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

47.004. és 53.406.
sz. osztrák-magyar
szabadalmak.

Kurzweil János és Társa

Kittüntetve:
Temesvár 1891.
Philppopol 1892.
Orsz. Ipar-Egyes.
1892.

GYÁR:

IX. ker., Márton-utca 19.
Vendel-utca 17.

Budapest

IRODA ÉS RAKTÁR:

V. kerület, Hold-utca
23. szám.

Készít legjobb minőségű

ujság-, mű-, illusztráció-, diszmű- és mindenféle színes festéket.

KOROMÉGETÉS.

KÉNCZÉK. BRONZOK.

Telefon 270.

Patent gelatin-hengeranyag.

Szedősorzó igazítható feszítővel, szabadalmazott
ujját találmány.

Ólomzárgyártás

Bélyegzőmetszés

Tömöntőde, Galvanoplasztika, Rézléniagyártás

Telefon 450. sz.

Mechanikai

műhely

ELSŐ MAGYAR

BETŰÖNTŐDE, RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST

VI., Dessewffy-uteza 32.

VI., Dessewffy-uteza 32.

Egész nyomdai berendezések ♦ ♦ ♦

jutányosan és gyorsan fogatosítottak.

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

Könyv- és Czímbeűkben

továbbá

Körzetek, Rézléniák és Kizárásokban,

A legkülönfélébb ékitmények és egyéb nyomdai felszerelésekben.

E lap szövege az öntőde betűivel nyomatott.